

חנוכה

אורם של ישראל

בשיעור שלפנינו ננסה לעמוד על שורש המאבק עם היוונים וכיצד הביא להתפרצות אדירה של אורם הפנימי של ישראל.

ד' מלכויות

חז"ל דורשים בבראשית רבה :

"והארץ היתה תהו – זה גלות בבל... 'וב'הו' – זה גלות מדי...
'וח'שך' – זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזרותיהן
שהיתה אומרת להם: כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל
'על פני תהום' – זה גלות ממלכת הרשעה שאין להם חקר כמו התהום...
'זרוח אלהים מרחפת' – זה רוחו של מלך המשיח"¹.

שואל המהר"ל: מה ראו חז"ל ללמוד על ארבע המלכויות דווקא מהפסוק העוסק במה שקדם לבריאת העולם?

בתשובתו הוא עומד על שני יסודות²:

1. כדי ללמדנו שתהליך ההתמודדות של עם ישראל עם ארבע המלכויות הוא חלק מן הסדר האלוקי שסידר הקב"ה את עולמו מששת ימי בראשית. לפיכך להתמודדות אֵתֵן יש משמעות עמוקה ואידאלית, ערכית ו'לכתחילית'. דרך התמודדויות אלו הולכת אט אט ומופיעה 'רוחו של מלך המשיח' בעולם – האמת האלוקית מתבררת ויוצאת אל הפועל.
 2. המילים 'תוהו' 'ובוהו' 'וחושך' ו'תהום', מביעות ריק, חלל, חוסר כיוון וצורה, ללמדנו שארבע המלכויות מופיעות בעולם מצד החיסרון שבו ומשקפות את הצד הנמוך שבו. המהר"ל מבאר שרק הבורא שלם לגמרי, אבל כל מי שהוא בבחינת נברא הוא חסר. כך גם העולם שברא ד', על אף שביסודו הוא עולם טוב ושלם, יש בו צד של חיסרון מִסִּבֵּע היותו נברא. המלכויות מייצגות את הצד החסר שבעולם ועם ישראל מייצג את הצד השלם שבו. אין הכוונה שבאומות הללו אין כוחות ועוצמות חיים אלא שהם לא יכולים להופיע בשלמותם בלי עם ישראל.
- עוד מסביר המהר"ל שמספר המלכויות הוא ארבע כנגד ארבע רוחות השמים שאינן מחוברות לנקודת אמצע המחברת ביניהן. המספר ארבע מורה על פיזור ופירוד, שכל כוח עומד בפני עצמו.

¹ בראשית רבה ב ד.

² נר מצוה עמ' ז-ח.

ארבע המלכויות מייצגות את האנטי-תיזה להשקפה היהודית הטוענת ש"ד' אלהינו ד' אחד" וכל הכוחות נבראו למען מטרת קודש אחת. האומות דוגלות בתפיסה הפירונית הרואה בכל ריבוי הכוחות והעוצמות הקיימים בעולם אמצעים להעצים את האדם עצמו. ואילו עם ישראל הוא עם אחד המלמד שישנו מרכז אחד, אמת אחת לעולם, שממנה מסתעפים כל הכוחות וכולם נבראו במגמה לגלות ולהעצים את הופעת שם ד'; "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו" – "שהכל ברא לכבודו" – לשם הופעת מגמתו.

ההתמודדות של עם ישראל עם היוונים היא אפוא חלק ממהלך אלוקי היסטורי שלם האמור לילד שלב אחר שלב את רוחו של מלך המשיח בעולם.

יוון – שלילת ממד הקדושה

חז"ל אומרים שיוון "החשיכה עיניהם של ישראל בגזרותיהן". מה מובן הדבר? האם הכוונה היא שהחשיכו עינינו מגודל הצרות שעשו לנו? והלא גויים רבים מררו את חיינו ואין זה מיוחד ליוונים דווקא.

המילה 'עין' בלשון חז"ל מופיעה בדרך כלל בהקשר של מבט, השקפת עולם. כשהם אומרים שהיוונים "החשיכו עיניהם של ישראל" הכוונה היא שרצו להחשיך את המבט הישראלי על המציאות, את השקפת העולם האמונית.

למשל, כשארבעת המלכים רצו להילחם באברהם, אומרים חז"ל שהם רצו 'לסמא את גלגל עינו של עולם'.³ במקום להגיד שהם רצו להרוג את אברהם אמרו שהם רצו לכבות את העין של העולם. אברהם אבינו נקרא העין של העולם מפני שהוא מייצג מבט חדש על העולם, תפיסת עולם אחדותית אידאלית, הרואה את מגמת הטוב האלוקית חורזת את כל המאורעות והזמנים. את המבט הזה הגויים לא יכלו לסבול ולכן רצו להרוג את אברהם.

ליוונים לא הייתה בעיה עם עצם קיומנו, הם רצו לעקור את השקפת העולם הישראלית מן המציאות. מה כל כך הפריע להם באמונת ישראל ומדוע הייתה היא כ'עצם בגרונו'? במגילת אנטיוכוס נמצא כתוב: "נעלה עליהם ונבטל מהם **שבת, חודש ומילה**". ויש לשאול מדוע התמקדו היוונים בגזרותיהם דווקא בשלוש מצוות אלו?

הרב אביחיל בספרו "הזמנים המקודשים" מסביר שמצוות אלו מייצגות את שורש האמונה ותמצית השקפת העולם הישראלית.

שבת – השבת מורה על קדושת העולם. בשבת אנו שובתים ממלאכה ומעידים שהקב"ה ברא את העולם. העולם לא נברא במקרה אלא מתוך מגמה אלוקית קדושה ועליונה, לפיכך העולם מלא תוכן ומשמעות אידאלית של קודש.

חודש – קידוש החודש מורה על קדושת הזמן. גם הזמן בהשקפת התורה אינו נטול תוכן, הוא נושא בתוכו זרמי קודש, זרמי חיים אלוקיים המתפרצים במועדים.⁴

מילה – ברית המילה מורה על קדושת הגוף. "בריתך אשר חתמת בבשרנו" גם הגוף הישראלי חתום באות ברית קודש. לא רק הלב והנשמה שלנו אלוקיים אלא גם הבשר. "יש לנו בשר קודש לא פחות ממה שיש לנו רוח הקודש".⁵ וכמו שדוד המלך אומר: "לבי ובשרי ירננו לאל חי".

³ בראשית רבה מב ג.

⁴ עולת ראיה ב עמי' שסח לסוכות.

ג' המצוות הללו הן תמצית תפיסת העולם הישראלית האומרת שהקדושה מקיפה את כל מרחבי המציאות וש"כבודו מלא עולם". לא רק שיש מגמת קודש כללית לעולם אלא היא חודרת לתוך החיים, לתוך הזמן ולכל חיי הגוף ומקיפה את כל מרחביהם. בהתמקדותם של היוונים בשלוש המצוות הללו הם הביעו את ההבנה שאלו המצוות המרכזיות המבררות את קדושת חייו של עם ישראל, וכל שאר המצוות הן ענפים המסתעפים מהן. לפיכך אם יבטלו את השלוש הללו ממילא יבטלו כל האחרות.

היוונים לא יכלו לסבול את הקדושה, את ההבנה שיש ערך אלוקי עליון לחיים, שהוא למעלה מן השכל האנושי. הרי חכמת יוון וגאונות שכלם, כל המדע והמחקר זה 'הטופ' ומעבר לזה אין יותר. גם האלים שלהם היו למעשה כוחות הטבע בעצמם ובאופן עקרוני נשלטו על ידי האדם עצמו.

היוונים נלחמו בשיטתיות בהופעת ממד הקדושה בחיי עם ישראל ולכן גזרו גם: "כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל". כדי להישאר בחיים, עם ישראל היה צריך להכריז שאין לו שום קשר עם הקב"ה, עם תוכן חיים אלוקי עליון. שואל המהר"ל: למה ציוו לכתוב זאת דווקא על קרן השור ולא על דלת הבית או על דף נייר?

"והנה התבאר בזה דברי חכמי יון מה שרצו בזה
שאמרו כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל,
כי אמרו מצד שישראל עשו את העגל מיד שהוציא אותם ממצרים
אם כן מורה שאין להם חס וחלילה חלק באלקי ישראל,
כי הדבר שהוא בעצם הוא ראשונה והעגל היה ראשון
וזהו מה שאמרו כתבו על קרן השור ולא אמרו כתבו על נייר
כי הקרן היה מן השור עצמו ורצו לומר שעשו העגל
והחטא זה דבר עצמי להם ולא דבר מקרה ולכך אין להם חלק באלקי ישראל
ואין לך דבר שהוא קשה יותר מן הקרן,
ואמרו כי דבר זה יש להם לישראל מצד קושי ערפם שיש בהם
וקושי ערפם בודאי מצד עצמם, לכך העגל הוא מצד עצמם
כמו שאמר השם יתברך במעשה העגל⁶ 'ראיתי את העם הזה והנה עם קשה ערף הוא,
הרף ממני וגו'', כך אמרו היוונים ולא הבינו התשובה על זה"⁷.

⁵ אורות, אורות התחיה לג עמ' פ. כדי שקדושת הבשר תופיע נדרש מהאדם להתקדש ולהיטהר, להימצא על מסלול של עמל מוסרי קבוע.

⁶ דברים ט יג-יד.

⁷ נר מצוה עמ' יד-טו.

היוונים רצו לשלול את מעלתם האלוהית של ישראל: 'אל תגידו שאתם אלוהיים, שאתם עם קדוש שבטבעכם אתם קשורים ומחוברים לקב"ה. כבר הוכחתם שאתם לא כאלו, אבל אנחנו היוונים "לנו המעלה האלוהית"⁸. התרבות שלנו היא העליונה ואין מעליה. טענתם של היוונים מבהילה ממש, לכאורה הם צודקים. "כלה שזינתה בקרב חופתה"⁹, שבוגדת בבעלה כבר בתוך הישבע ברכות' הרי זו עדות לקלקול מן השורש, לכך שמלכתחילה לא היה פה שום חיבור עמוק ואמיתי. כיצד נעמוד מול טענתם של היוונים? לכאורה מצאו מקום חרפתנו, מה נוכל להשיב?

בדיוק בשביל זה הופיעו היוונים, כדי שתתברר מעלתם האלוהית של ישראל. הם, לא הבינו את התשובה וגם לא יכלו להבין מפאת נשגבותה, אבל אנו מסוגלים להבין וחשוב שנבין.

"ממנו ולא ממנו"

חז"ל מלמדים אותנו את התשובה אל מול טענת היוונים בדרשתם על הפסוקים בישעיהו:
וַתֹּאמֶר צִיּוֹן עֲזָבֵנִי ד' וַאֲדֹנָי שְׁכַחֵנִי:
הִתְשַׁכַּח אִשָּׁה עוֹלָה מֵרַחֵם בֶּן בְּטָנָה גַם אֱלֹהֵי תִשְׁכַּחֲנָה וְאֲנֹכִי לֹא אֶשְׁכַּח¹⁰:

"ותאמר ציון [עם ישראל בזמן הגלות] עזבני ד' וד' שכחני – היינו עזובה היינו שכוחה
אמר ריש לקיש: אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא:
רבונו של עולם! אדם נושא אשה על אשתו ראשונה זוכר מעשה הראשונה
אתה עזבתני ושכחתני. אמר לה הקדוש ברוך הוא:
בתי! שנים עשר מזלות בראתי ברקיע ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלשים חיל
ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלשים לגיון
ועל כל לגיון ולגיון בראתי לו שלשים רהטון
ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלשים קרטון
ועל כל קרטון וקרטון בראתי לו שלשים גסטרא
ועל כל גסטרא וגסטרא תליתי בו שלש מאות וששים וחמשה אלפי רבוא כוכבים
כנגד ימות החמה, וכולן לא בראתי אלא בשבילך
ואת אמרת עזבתני ושכחתני!
'התשכח אשה עולה [עולל שלה]?¹¹ אמר הקדוש ברוך הוא:

⁸ שם.

⁹ גיטין לו ע"ב.

¹⁰ ישעיהו מט יד-טו.

כלום אשכח עולות אילים ופטרי רחמים שהקרבת לפני במדבר?
 אמרה לפניו: רבונו של עולם!
 הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך שמא לא תשכח לי מעשה העגל?
 אמר לה: 'גם אלה תשכחנה'. אמרה לפניו: רבונו של עולם!
 הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך שמא תשכח לי מעשה סיני
 [שאמרתי נעשה ונשמע]? אמר לה: 'ואנכי לא אשכחך'.
 והיינו דאמר רבי אלעזר אמר רב אושעיא: מאי דכתיב 'גם אלה תשכחנה'?
 זה מעשה העגל [שאמרו בו 'אלה אלהיך ישראל']
 ו'אנכי לא אשכחך' זה מעשה סיני [שנאמר בו 'אנכי ד' אלהיך']¹².

על דברי חז"ל הללו המהר"ל שואל שלוש שאלות :
 1. מה פירוש הדבר שהקב"ה שוכח ולא שוכח, הרי "אין שכחה לפני כסא כבודך"?
 2. מדוע דווקא את הקורבנות שהקרבנו במדבר הקב"ה זוכר, ולא את אלה שהקרבנו במשכן שילח
 ובבית ראשון?
 3. מדוע את חטא העגל הקב"ה שוכח ואת מעמד הר סיני אינו שוכח?
 ומשיב המהר"ל :

"והשכחה שנאמר כאן אין הפירוש כמו השכחה שהוא [ביחס] אל האדם
 כי חס וחלילה שיהיה נאמר שכחה בו יתברך,
 אבל השכחה הנאמרת כאן רצה לומר הסרה וסילוק מאתו"¹³.

השכחה אצל הקב"ה מובנה יחס של חוסר חשיבות לעניין הנשכח ; אין לו קיום, הוא אינו מהותי.
 על כן הוא זמני וחולף – יש לו 'הסרה וסילוק'. את הקרבת הקרבנות של ישראל במדבר הקב"ה
 לא שוכח. פירוש הדבר שהוא מתייחס אליה כאל עניין מהותי, שמביע קשר עצמי לריבונו של
 עולם. הכיצד?
 מסביר המהר"ל :

"ואמר התשכח אשה עולה – כמו שאין סילוק לפרי בטן של אם מן האם
 לרוב הצירוף והחבור שיש לאם אל בנה
 כך אין סילוק ופירוד לישראל מהשם יתברך

¹¹ שם שם טו.

¹² ברכות לב ע"ב.

¹³ נר מצווה עמ' יג.

לרוב החבור והצרוף שיש לישראל עם השם יתברך מצד שהם כמו בנים נחשבים
וזה נראה מצד שהקריבו לפני השם יתברך קרבנות במדבר
שאין ראוי שיהיו מקריבין שם במדבר כי אין רגיל ושכיח שימצא במדבר פרים
ועם כל זה הקריבו וכל זה מפני כי עצם ישראל הם נבראים על זה...
והחבור הזה הוא מצד עצם ישראל¹⁴.

עם ישראל הקריב קרבנות לד' במדבר מבלי ליפול בחשבונות צרים; מניין יהיו לנו כל כך הרבה
בעלי חיים להקריב? ומה נעשה אם לא יישארו לנו בעלי חיים? זה מוכיח שהקשר של ישראל
לקב"ה הוא קשר מהותי נצחי. "כי אל חי בקרבכם"¹⁵ אומר יהושע לבני ישראל. שם ד' חקוק בנו
והקב"ה כביכול חי בקרבנו לעד ולעולמי עולמים, קשר שאין לו הפסק. מדוע?
אילו אנו היינו בוחרים בקב"ה שיהיה האלוהים שלנו, הבחירה הייתה עלולה להשתנות, כי האדם
ורצונותיו משתנים. אבל מכיוון ש"אנכי ד' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", והקב"ה בחר
בנו, הרי שהבחירה היא אלוקית נצחית שלא מתחילה מאתנו כלל – "הכל ממנו [מהקב"ה] ולא
ממנו [מאתנו]"¹⁶ כלשון הכוזרי. לכן חטא העגל אינו יכול להעיד כלום בנוגע לקשר שלנו עם ריבונו
של עולם.

אין זה נכון להתמקד בחטא העגל. היו רגעים גדולים בחיי האומה שקדמו לחטא העגל והם
הראשונים באמת. למשל, ברגע היציאה ממצרים הקב"ה ציווה אותנו לקחת את האלוהים של
המצרים ולשחוט אותו לקרבן פסח. איך עם ישראל היה צריך להגיב באופן נורמלי?
היו צריכים לומר: מה פתאום?! עוד לפני שאנו נשחט את השה המצרים ישחטו אותנו!...
אבל בני ישראל באופן מופלא מאוד התעלו מעל כל החשבונות הראליים הפרטיים ועשו את רצון
ד' ללא פחד ומורא. תגובתם לא הייתה מובנת מאליה, כיוון שהיו עם של עבדים שנפשם שפלה
ופחדים מאדוניהם.

לאחר מכן בני ישראל יוצאים ממצרים והולכים אחר ד' אל המדבר, מבלי לשאלות שאלות
מיותרות ולהקשות קושיות: מאיפה יהיה לנו אוכל, מים וכד'. יש על כך שיר אהבה מפורסם של
הקב"ה לעם ישראל: "זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותייך לכתך אחרי במדבר בארץ לא
זרועה"¹⁷.

הבירור שנולד בחנוכה עם היוונים הוא: מיהו עם ישראל, מהי סגולתו – עם שהקשר שלו
לאלוקים הוא עצם חיוו וכל תוכנם.

אורם של ישראל

בחנוכה אנו עדים להתפרצות אדירה של סגולת ישראל, של הארת החיים הישראלית. אורם
העצמי של ישראל מתגלה באופן המוחלט ביותר. הכיצד?

¹⁴ שם.

¹⁵ יהושע ג י.

¹⁶ כוזרי ב נ תרגום אבן תבון.

¹⁷ ירמיהו ב ב.

בתקופת חנוכה עם ישראל שרוי בחשיכה: בית שני אינו דומה לבית ראשון. בתקופת הבית השני כבר לא היו נסים גלויים, גם לא נביאים. לא היו ארון וכרובים בקודש הקודשים, וגם לא אורים ותומים¹⁸ – אור ד' כבר לא זרח על האומה בגלוי. בתקופת אנטיוכוס הרשע גם עבודת בית המקדש הושבתה כליל, הארץ הייתה נתונה תחת השלטון היווני שהשליט עליה בלחץ גדול ונורא את תרבותו ורבים רבים מעם ישראל נסחפו אחריה והתייוונו. והנה בתוך כל החושך הזה קם מתתיהו בגבורה כבירה שאין כדוגמתה ובאומץ לב נדיר הכריז מלחמה.

על מי?

על האימפריה היוונית האדירה שלה צבא חזק ומאומן, מצוחצח ומשומן!
ומי הולך להילחם נגדה?

קומץ יהודים שמעולם לא אחזו בנשק, ובוודאי שלא היו מלומדי מלחמה.
מה היה הסיכוי שלהם לנצח?

אפס! ממש כמו שאומרים ב'על הנסים': "מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים". מי אפוא נתן למתתיהו רשות לצאת למלחמה? להכניס אנשים לסכנת חיים, הרי זו התאבדות ממש!...
מניין שאב את ההיתר לכך?

זו לא הייתה הכרעה פשוטה כלל וכלל, ולא היה ניתן לשאול באורים ותומים 'הנעלה על היוונים למלחמה?' המצב לא היה כמו בימי השופטים שהקב"ה נגלה לגדעון ואמר לו: "לך בכחך זה והושעת את ישראל"¹⁹.

אולם דווקא בנקודה היסטורית כל כך ירודה שלא נותר לעם ישראל מאומה מכל חייו הממלכתיים המפוארים: לא מלך ולא נביא, לא ארון ולא כרובים, לא כהנים בעבודתם ולא לווים בדוכנם, התברר שיש בנו הארת חיים פנימית אדירה, אין-סופית ממש של "חיי עולם נטע בתוכנו" – תורה החיה בתוכנו. לאחר תקופת יציאת מצרים וההליכה במדבר, דרך ימי הבית הראשון בהם הקב"ה התגלה אלינו והשרה שכינתו עלינו 'מלמעלה למטה', החיים האלווקיים כבר הפכו להיות חקוקים בנו כעצם טבענו. ההזרחה האלוקית עלינו בתקופת התורה שבכתב הטביעה בנו את חותמה וכעת מתברר שהטבע הישראלי, המוח הישראלי, השכל והדעת שלנו הם אלווקיים ממש, מחוברים לרצון האלוקי בהחלט. מתתיהו עומד ומכריז מלחמה **מדעתו** ופועל בדרכי הטבע, וכל זה רוח ד' שהיא מעלה ממעלות הנבואה כדברי הרמב"ם:

"תחילת מדרגות הנבואה – שִׁלּוּחַ לַאִישׁ עֶזֶר אֱלֹקִי

שיניעוהו ויזרזהו למעשה טוב וגדול,

כהצלת קהל חשובים מקהל רעים, או הציל חשוב וגדול,

או השפיע טוב על אנשים רבים

וימצא מעצמו לזה מניע ומביא לעשות – וזאת תקרא 'רוח ד'.'²⁰

¹⁸ יומא כא ע"ב.

¹⁹ שופטים ו יד.

²⁰ רמב"ם מורה נבוכים ח"ב פרק מה.

ד' היה עם מתתיהו, ברוח ד' עליו הוא החליט לצאת למלחמה מתוך אינטואיציה פנימית של קודש. דעתו הייתה מכוונת לחלוטין לרצון ד' – מעצמו, מתוכו ולא באמצעות שום קול קורא מחוצה לו. על כן שואלת הגמרא בנוגע לחנוכה:

”מאי מברך? [מה מברכים על נר חנוכה?] מברך אשר קדשנו במצוותיו וציוונו להדליק נר של חנוכה.²¹ והיכן ציוונו? רב אֶזְיָא אמר: מ'לא תסור”²².

מניין לומדים שכל מצוות דרבנן וגזירות חכמים הן כמצוות ד' ממש? מן הפסוק: ”לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל”²². נשאלת השאלה: הרי יש מצוות רבות מדרבנן שמברכים עליהן ”אשר קדשנו במצוותיו וציוונו”, מדוע אם כן הלימוד שגם מצוות דרבנן ד' ציוונו, נלמד דווקא מנר חנוכה ולא ממצוות נטילת ידיים למשל, או הדלקת נרות שבת? עניינו המרכזי של חנוכה הוא הבירור שהשכל הישראלי כפי שהוא מופיע אצל תלמידי החכמים גדולי האומה, הוא כל כולו הבעה של רוח ד' אשר על האומה, ועל כן כל גזירותיהם ותקנותיהם וסייגיהם שתיקנו משכלם ומדעתם, לא בנבואה ולא באורים ותומים, הם מצוות אלו, כאילו יצאו מפי ד'. בחנוכה מתברר שהשכל הישראלי ספוג לגמרי באור ד', והדעת המתגלה דרכו היא דעת אלוקים. אומר הרב קוק:

”השכל הישראלי, מצד מקור מחצבו הרוחני האלהי, הוא שכל אלהי, ורצונו רצון אלהי הוא. הגעגועים והאהבה של האומה כולה הם נוראים ועמוקים לאין קץ דווקא לשלמות האלוהיות העליונה. מובלטת אהבה זו בשיר השירים בהדר צבעיה, שאין העולם כדאי להם. מתגלה אור תכני זה בצדיקים עליונים של הדורות, שרצונם הוא יסוד העולם ודבריהם דברי אלהים חיים ודבר אחד מדבריהם לא ישוב ריקם, כי דבר ד' אלהי עולם בפיהם תמיד”²³.

את התפרצות הגעגועים והאהבה של עם ישראל לשם ד' – להופעת החיים האלוניים בשלמותם העליונה אנו פוגשים בחנוכה. בחירוף נפש ממש במלחמה חסרת סיכוי עם ישראל יוצא אליה כדי להציל את כבוד ד' ותורתו.

²¹ שבת כג ע"א.

²² דברים יז יא.

²³ אורות, אורות התחיה יא.

כידוע, בחנוכה ד' עשה לנו נס גלוי בבית המקדש. פך השמן החתום בחותמו של כהן גדול שלא טימאו היוונים, היה בו שמן ליום אחד בלבד ובכל זאת הספיק לשמונה ימים. אולם צריך לזכור שכאשר הקב"ה עושה נסים הם בדרך כלל במגמת הצלה, כשעם ישראל נתון בסכנת חיים. כגון נס קריעת ים סוף, נס פורים ועוד.

אבל בחנוכה הנס נעשה לצורך קיום מצוות הדלקת המנורה בבית המקדש ולכאורה לא היה צורך בנס הזה. אפשר היה להדליק את המנורה בשמן טמא מפני שטומאה הותרה בציבור²⁴. מלבד זאת, עבודת בית המקדש הייתה מושבתת כבר כמה שנים, לכן נראה שלא היה נורא כל כך אם היו מחכים עוד שמונה ימים כדי להפיק שמן טהור. לכאורה, בשדה הקרב עם היוונים היינו זקוקים לנסים יותר מאשר בבית המקדש.

אבל נס פך השמן נעשה כדי לבטא את המדרגה שהגענו אליה בחנוכה. בחנוכה עם ישראל התרומם למסור נפשו כדי להציל את התורה, את האומה, את כבוד ד' בעולם, מתוך הבנה שהתורה היא חיינו, בלי הקודש אין לנו חיים – "כי הם חיינו ואורך ימינו". עברנו הדלקת המנורה בבית המקדש בשמן טהור, בהידור מצווה הייתה פיקוח נפש. אהבת ד' בערה בקרבנו עד שלא יכולנו לחיות בלי הקודש בהופעתו השלמה ביותר. הצימאון לאל חי התפרץ באופן כזה שהתברר שהתורה והמצוות הם ה'חמצן' שלנו ובלעדיהן אין משמעות לחיינו. במצב כזה נס הדלקת הנרות הוא בגדר פיקוח נפש לא פחות מאשר הצלת חיים.

מתוך התפרצות אורם הפנימי של ישראל בחנוכה נולד גם העניין של פרסומי ניסא. בחנוכה אנו מצווים להדליק את הנרות מלכתחילה בפתח הפונה לרשות הרבים לפני שתכלה רגל מן השוק. בחנוכה מתברר שאורם של ישראל הוא כל כך גדול, זך וטהור שהוא מסוגל להאיר כלפי חוץ ויש בו בשורה לכל חיי השוק והמסחר, לכל רשות הרבים וחיי הציבור, לכל חיי החול – "אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו במהרה לאורו".

²⁴ יומא ו ע"ב.